

子 SIEDMA NOČNÁ HODINA

(00.00 – 01.00: DRUHÁ ČASŤ ZI)

LEKÁR PREDPISUJE LIEK

Guang sa práve chystá zhasnúť lampu a ísť do postele, keď niekto zabúši na dvere tak nešetrne, až sa roztrasie celý dom. Jeho manželka sa dostane k dverám pred ním, a tak začuje panický hlas ešte skôr, než zbadá, kto ho ruší. Je to žena s tvárou poznamenanou takým zúfalstvom, že v nej takmer nespoznáva manželku svojho prasynovca. Lapá po dychu a po čele jej stekajú veľké kropaje potu. Medzi prudkými nádychmi mu oznamuje, že jej manžel odpadol, od neskorého popoludnia je v posteli a teraz začal niečo mumlať v delíriu.

Guang sa pripraví na cestu so ženou svojho prasynovca. Keď vezme do ruky svoju malú glazúrovanú lekárničku, uľaví sa mu, pretože vďaka svojim ťažko vydobytým dvadsiatim rokom skúseností je všetko v lekárničke pripravené.

Niekoľko hodín predtým navštívil pacienta, ktorý mal zimnicu a oblieval ho studený pot. Guang mu predpísal mletý zázvor, ktorý mal piť vo víne. Keď sa Guang vrátil domov, zapísal pacientove

symptómy a liečbu a hneď potom doplnil lieky do svojej lekárničky zo železného kotla, ktorý máva položený na nízkom stolíku pri ohni. Občas kotol používa na prípravu liekov, no keď práve nie je využitý, slúži ako praktické úložisko na škatuľky s liekmi, zväzky bylín a iné liečivá príliš objemné na to, aby ich trvale držal v prenosnej lekárničke.

Odkedy sa Guang vrátil liečiť ľudí vo svojej rodnej dedine, lekárnička sa používa dosť často – v skutočnosti má už druhú, lebo prvá sa rozbila, keď po nej Guang siahol počas ďalšej podobnej nočnej návštevy. Napadlo mu, že jeho pacienti očividne často čakajú do neskorej noci, kým sa ho rozhodnú privolať – ale aspoň ho privolajú.

Keď sa Guang vrátil do dediny, jej obyvatelia sa k nemu správali podozrievavo, takmer až nepriateľsky. Jeho predchodcovia v ostatných rokoch boli zrejme – podobne ako mnohí Guangovi kolegovia – pompézni táraji, ktorí boli lepší v povyšovaní sa nad svojich pacientov než v ich liečení. Nejaký čas trvalo, kým si ľudia uvedomili, že Guang je iný. V prvom rade sa lekárom nestal vďaka rodine a konexiám, ale preto, že ho úprimne zaujímala medicína. Keďže ho v profesii, ktorú si vyvolil, nemal kto školiť, Guang sa pridružil k niekoľkým potulným lekárom a zbieral od nich čriepky lekárskej vedomosti, ako sa len dalo.

Našťastie si jeho prirodzený talent pre túto profesiu všimol starší lekár, ktorý sa pomaly blížil ku koncu svojho života. Lekár nemal dedičov zaujímavých sa o jeho povolanie a potešil sa, že v Guangovi objavil niekoho, kto sa postará o to, že jeho dlhé roky skúseností a drahocenných vedomostí nezahynú s ním. Počas najbližších štyroch rokov sa od skúseného lekára naučil všetko, čo sa dalo. Po smrti svojho mentora niekoľko rokov cestoval a medzitým sa naďalej učil o medicíne a liečbe bylinami.

V roku 5 n. l. cisár vydal dekrét zvolávajúci bylinkárov a lekárov na cisársky dvor, aby tu pracovali. Guang, v tom čase už sám rešpektovaný lekár, tam strávil päť rokov a medzitým získal ešte viac rád a lekcí od svojich kolegov. Hoci sa mu páčila práca so skúsenými lekármi a tešil sa prestíži vyplývajúcej z práce na cisárskom

dvore, vždy vedel, že jeho skutočným povoláním nie je praktizovať tento typ medicíny.

Nakoniec sa rozhodol vrátiť sa do svojho rodného mesta a založiť si tu lekársku prax. Nebolo ľahké prekonať zlú reputáciu, ktorú tu medicína získala následkom jeho predchodcov, Guang mal však oproti lekárom pred ním istú veľkú výhodu: jeho pacienti sa často vyliečili. Napríklad súčasného pacienta, svojho prasynovca, zachránil už niekoľkokrát predtým.

Ten úbožiak sa narodil s porušeným tráviacim traktom, vravel si Guang. Nieslo sa to v rodine – jeden z dôvodov, prečo sa rozhodol stať sa lekárom, bol, že pred dlhými rokmi sa musel bezmocne prizerať, ako jeho brat a synovec trpeli a nakoniec aj zomreli na rovnaké chronické problémy s trávením. Guang skutočne dúfal, že bude môcť naďalej zachraňovať svojho prasynovca alebo mu aspoň predĺži život. Nechcel byť svedkom toho, ako jediný mužský potomok jeho brata zomrie bezdetný.

Kráčajúc po dedine s manželkou prasynovca po svojom boku Guang s úzkosťou rozmýšľa, že na túto cestu sa vydáva príliš často. Trápi ho, že aj napriek jeho najväčšiemu úsiliu sa pacientovo zdravie postupom rokov čoraz viac zhoršuje. V každom prípade dnešná situácia nie je pomalým chátraním, ale náhlým kolapsom. Guang vie, že ho muselo spôsobiť niečo konkrétne, a trochu zostra sa na to opýta jeho manželky.

Ukáže sa, že v to popoludnie bol jeho prasynovec na oslave. Vydesená manželka Guangovi vraví, že jej muž zjedol len trochu bravčoviny a počas oslavy bol v poriadku, no asi hodinu po návraťte domov začal zvracať. Guang si to počas chôdze necháva prejsť hlavou.

„Kedy jedol bravčové mäso a čo jedol predtým?“

„Minulý mesiac od osláv *Hanshi* (studeného jedla) držal pôst. Jedol len studené jedlo, až pred niekoľkými dňami začal prijímať pevnú stravu, lebo po pôste dosť zoslabol. Zjedol príliš veľa bravčoviny, všakže? Nechcel ma počúvať a dnes poobede zjedol príliš veľa mäsa. Skúšala som ho zastaviť.“

Lekár mlčí, pretože nechce manželke pridávať ešte viac starostí, v duchu však preklína „oslavy“ studeného jedla, nezmyselný rituál, ktorý za tie roky stál život niekoľkých z jeho starších a neďivejších pacientov. Tak dobre, oslavovaný Jie Zitui zomrel (v roku 636 pred n. l.) pri požiari, keď odmietol slúžiť vojvodovi z Jinwenu (671 – 628 pred n. l.). Znamená to, že ostatní ľudia musia o celé stáročia neskôr zomierať tiež? A predsa sa stále veľa ľudí úzkostlivo postí od zimného slnovratu do skorej jari, kedy jedia len studené jedlo, a neberú pritom do úvahy, ako veľmi škodia svojmu zdraviu.

Oborí sa na manželku: „Tebe aj jemu som už veľakrát vravel: tajomstvom ochrany piatich orgánov je jesť pravidelne, načas a nikdy nie príliš veľa alebo príliš málo. Tučnému mäsu a vínu sa treba vyhýbať – hnijú po nich vnútornosti.“ Guang si príliš neskoro spomenul na to, že by mal zmierniť tempo a stlmiť hlas – manželka začala nariekať.

Dôkazy o starej medicíne

Teória *jin* a *jang*, úzko prepojená s klinickými symptómami a lekárskou diagnózou, bola v ére dynastie Chan už pomerne vyvinutá. Dva zachované lekárske texty opisujúce jedenásť jinových a jangových krvných ciest boli objavené v hrobke číslo 3 pri Mawangdui, na jednom z najznámejších aristokratických cintorínov z raných čias Západných Chanov, kde sa objavili jedinečne zachované mŕtvoly vrátane mumifikovaného tela pani Dai. V textoch sa opisovali aj lieky. Ďalším dôležitým objavom na cintoríne Laoguanshan bol nález mnohých klasických zásad vplyvnej lekárskej filozofie, ktorú vytvoril Bian Que (zomrel v r. 310 pred n. l.), a glazovaná figurína, kde boli jasne zaznačené krvné cesty a akupunktúrne body. Tieto objavy poskytujú kľúčové dôkazy na pochopenie pôvodu teórie ciiev a toho, ako sa používala na diagnostiku a liečenie chorôb.

„Pamätám si na tvoju radu, strýko, lenže ten pochabý muž ma nikdy nepočúva. Vieš, aký je tvrdohlavý, a s každou chorobou sa jeho nálady zhoršujú. Môj život je utrpenie!“

Na Guangovu veľkú úľavu dorazili do pacientovho domu predtým, ako žena stihla celkom spanikáriť. Diplomatically ignorujúc jej vzlyky lekár vstúpi do domu a kráča priamo do spálne, kde nachádza pacienta takmer v bezvedomí, ako sa trasie pod prikrývkou.

Guang podíde k posteli, chytí mladému mužovi zápästie a nahmatá pulz, zatiaľ čo vypočúva jeho ženu a prerušuje ju vždy, keď sú jej odpovede príliš zdĺhavé. Dozvie sa, že pacient sa v noci potí už dva dni, no odkedy začal zvracať, potí sa ešte viac. Zdá sa však, že vôbec nebol smädný, hoci keď je zdravý, zvyčajne si večer dáva hrnček vody.

Lekár prikrývne a z pacientovho zápästia presunie prsty na cievy na jeho krku, zatiaľ čo druhou rukou mu jemne ohmatáva hrud' a chrbát. Manželka si jeho pohyby všimne a oznámi mu, že jej muž necítil žiadnu bolesť na chrbte, no všimla si, že sa párkrát chytil za brucho. Pri tých slovách jej manžel otvorí napuchnuté scervenané oči a znova si na brucho položí ruku.

Pacientov pulz na krčnej tepne je normálny, lenže pulz na vretenovej tepne je abnormálne pomalý a nepravidelný. Guang zhodnotí, že môže vylúčiť vonkajší problém spojený s jangovou energiou. V tom prípade má do činenia s problémom spojeným s jinvou energiou vnútorných orgánov, spôsobeným chorým žalúdkom. Pomalý pulz, zvracanie, bolesť v žalúdku a absencia smädu zapadajú do typických symptómov nedostatku jangovej energie – diagnóza je ešte očividnejšia vďaka skutočnosti, že Guang tieto symptómy u svojho pacienta videl už predtým.

Našťastie – hoci jeho prasynovec dospel do akútnej fázy svojej chronickej choroby – má tvár žltú, nezačína černieť a oči mu nezbledli. Bravčové mäso pacientovmu slabému žalúdku poriadne uškodilo, jeho stav je však ešte vždy vyliečiteľný. Guang to povie jeho manželke, ktorá si po jeho slovách vydýchne úľavou.

Keď lekár otvorí svoju lekárničku, vyklízne z nej niekoľko medených ihiel a kamienkov *bianshi*. Keď si manželka tieto predmety

všímne, nahlas zastoná, lebo nezabúda, že jej manžel nereaguje dobre na akupunktúru. Vie, že lekár si to uvedomuje, preto si myslí, že sa uchýľuje k zúfalým prostriedkom.

Guang pri niekoľkých príležitostiach skutočne vyskúšal akupunktúru na svojom prasynovcovi, lenže vždy šlo v podstate o experiment. Problémom je v tomto prípade prehrievanie vnútorných orgánov a Guang spadá do filozofie, ktorá verí, že akupunktúra je v takých prípadoch obvyčajne kontraindikáciou. Zatiaľ čo niektorí lekári medickej filozofie Qin majú pocit, že akupunktúra by sa mala používať v takmer všetkých prípadoch, Guang verí, že niekedy len zhoršuje pacientov stres. Radšej používa lieky a bylinky a akupunktúru používa ako pomocnú liečbu. Kým vedľa neho stojí prasynovcova manželka, s nádejou očakávajúca prognózu a odporúčajúcu liečbu, Guang zvažuje možnosti. Choroba postúpila do nebezpečného štádia, keď farmaceutické zmesi môžu vyliečiť problém, ale za cenu toho, že pacienta zabijú. Zdravie tohto pacienta je skutočne také chatrné, že by ho mohol zahubiť každý silnejší liek.

Nakoniec Guang vezme štipku zázvoru, kus škorice a vetvičku liečivej byliny (*atractylodes lancea* – *atraktylis kopijovitý*) a vloží ich do svojho malého mažiara.

Rozdrví zmes na prášok, naberie ho na malú lyžičku a podá ju žene s pokynom, aby ju dala pacientovi zjesť. Lekár sa zatiaľ prizerá, ako pacient medicínu prehĺta a ako na ňu reaguje.

Keď lekár uvidí, že jeho prasynovec prijal zmes bez veľkých ťažkostí, povie si, že stav mladého muža je stabilizovaný. Najviac zo všetkého teraz potrebuje čas na zotavenie, lebo ak žalúdok dokáže prijať liek, zaúčinkuje priaznivo aj na ostatné vnútorné orgány. Žalúdok je kľúčový, lebo keď je prázdny, z ostatných orgánov to vy-sáva silu.

ZLATÉ AKUPUNKTÚRNE
IHLY Z MANCHENGOVEJ
HROBKY CISÁRA
LIU CHENGA (33 – 7
PRED N. L.)

Doktor Chunyu Yi

Chunyu Yi (cca 215 – 140 pred n. l.), nazývaný aj Canggong, ktorý bol pred štúdiom medicíny šéfom štátnej obilnice, bol výborný nielen v meraní tepu a diagnózach, ale aj v predpisovaní efektívnych liekov svojim pacientom.

Kniha *Zhenji* (*Súbor diagnóz*) obsahuje dvadsaťpäť typických lekárskeho prípadov. V každom z nich Chunyu Yi zaznamenal pacientovo meno, pohlavie, povolanie, rodné mesto, diagnózu, symptómy, príčiny choroby, mechanizmus lekárskeho symptómov (patogenézu), spôsob liečby, lieky a podobne.

Dvadsaťpäť pacientov pochádzalo z rôznych spoločenských tried a každý z nich mal iný zdravotný problém. Trinásť z pätnástich úspešne vyliečených pacientov vyliečil predpísanými liekmi a štyroch z nich liečil pomocou akupunktúry. V desiatich ostatných prípadoch síce Chunyu Yi stanovil presnú diagnózu, pacientov sa mu však nepodarilo vyliečiť. Chunyu Yi však pravdivo opísal aj všetky „zlyhané“ prípady. Neskorší učenci knihu *Zhenji* oslavovali za podrobne opísané lekárske prípady, ktoré nám ponúkajú jasný náhľad na vtedajšie lekárske vzdelanie a prax.

Kým si Guang balí veci do lekárničky, prikáže žene, aby pacienta krmila výživným jedlom, ale vo veľmi striedmom množstve. Z rokov predchádzajúcich skúseností s manželovou chorobou jeho žena vedela o niekoľkých vhodných potravinách a navrhla, že v tejto situácii by mohla skúsiť pšeničnú kašu uvarenú s ryžou a v pomere osem jednotiek vody na každú jednotku pevnej stravy.

Cereálna kaša sa považuje za skvelú pomoc pri liečbe, pretože telo z kaše prijíma energiu *čchi* a šíri ju do ostatných vnútorných orgánov, a tak Guang súhlasí, no navrhne zvýšiť pomer tekutiny

z osem na pätnásť jednotiek. Prikáže žene, aby kašu zohrievala buď nad ohňom, alebo tým, že vloží nahriate kamene do kotla. Kým žena začne v rýchlosti všetko pripravovať, Guang sa obráti na odchod.

V dome svojho prasynovca sa pokúšal zachovať si profesionálne vystupovanie po celý čas, kým pacienta diagnostikoval a rozmyšľal, akú liečbu mu predpíše. Až keď vykročí von z budovy do chladného ovzdušia, uvedomí si, že má celý chrbát obliaty potom. Je možné, napadne mu, že je to samotný dom, ktorý spôsobuje choroby jeho prasynovca?

Na začiatku štúdií a pri práci s ostatnými lekármi na cisárskom dvore sa Guang dozvedel nielen o populárnych výpočtoch *shushu*, ale aj o *fangshu* a o umení nekromancie*. Vo *fangshu* sa verí, že mnohé stránky domu môžu ovplyvňovať zdravie ľudí žijúcich vnútri – napríklad jeho orientácia, stavebný materiál, podlaha a výška stien.

Po ceste tmavými uličkami smerom k domovu si Guang v mysli premieta štruktúru domu prasynovca a uvažuje, čo by mohol zmeniť alebo navrhnúť inak. Možno by zmeny v dome pomohli aj pri náprave pacientovho zdravia – a možno nie, vraví si, ale určite to treba aspoň zvážiť.

---

* Vyvolávanie duchov zosnulých (pozn. prekl.).